

Länsstyrelsen Gotlands län

Remiss. Tillväxtverkets förslag till värdebeskrivning för riksintresse industriell produktion, område för anläggningar för framställan av cement i Slite, Region Gotland**Sammanfattning**

Region Gotland har av Länsstyrelsen i Gotlands län beretts möjlighet att lämna synpunkter på en remiss från Tillväxtverket gällande utpekande av riksintresse för industriell produktion för område i Slite. Region Gotland har inte getts möjlighet att lämna ett eget yttrande till Tillväxtverket, istället kommer de synpunkter som Region Gotland lämnar och ingår i det yttrande som Länsstyrelsen i Gotlands län lämnar till Tillväxtverket.

Sammanfattningsvis vill Region Gotland i föreliggande yttrande lyfta ett antal synpunkter och farhågor kring den föreslagna riksintressepreciseringen. Det gäller bland annat förväntade effekter på miljön, konsekvenser för lokalsamhällets och norra Gotlands utveckling, påverkan på kommunal infrastruktur och anläggningar och konsekvenser rörande beredskaps- och säkerhetsfrågor. Utifrån de identifierade bristerna i remissunderlaget är det dock inte möjligt att fullt ut göra en bedömning av konsekvenserna och Region Gotland föreslår därför att Tillväxtverket återkommer med ett mer utvecklat förslag.

Region Gotland vill också invända mot att Tillväxtverket valt att inte inkludera Region Gotland bland de remissinstanser som getts möjlighet att yttra sig i ärendet. Det är oacceptabelt att en region och kommun med ansvar för bland annat regional utveckling, beredskapsfrågor och samhällsplanering inom och i anslutning till det aktuella området, inte ges möjlighet till en direkt dialog med remissmyndigheten i fråga.

Yttrande

Region Gotland har tidigare yttrat sig om liknande riksintresseanspråk och understryker vikten av en balans mellan industriell utveckling och andra intressen. Även om fabriksområdet sedan tidigare varit utpekat som del av riksintresseområdet för mineral, innebär Tillväxtverkets förslag ett tydligare utpekande av anspråken

gällande den industriella produktionsanläggningen.

Förväntade effekter på miljön

Den föreslagna riksintressepreciseringen får inte riskera att leda till förhöjda bullernivåer för närboende. Forskning visar tydligt att buller påverkar hälsan negativt. Höga ljudnivåer kan bidra till sömnstörningar och öka risken för hjärt-kärlsjukdomar. Buller från det föreslagna riksintresseområdet bör begränsas så att det som riktvärde inte ger upphov till högre ekvivalent ljudnivå utomhus vid bostäder, skolor, förskolor och vårdlokaler än följande:

- 55 dB (A) dagtid, kl. 06-18
- 50 dB (A) kvällar och nätter, kl. 18-06
- Den momentana ljudnivån från bostäder får inte, annat än vid enstaka tillfällen, överstiga 55 dB (A) nattetid, kl. 22-06

Gränsvärdena för luftföroreningar i form av partiklar (PM10), överskrids flera dagar per år i Visby där kontinuerliga luftmätningar sker. Föroreningen bedömts vara kopplad främst till vägtrafik, halkbekämpning och städning.

Luftföroreningssituationen i Slite samhälle är oklar då Region Gotland inte utför mätningar där. Eftersom en del i problematiken med överskridande i Visby troligtvis består av att materialet i halkbekämpningen består av kalkstenskross kan det antas att det också finns viss problematik med höga halter partiklar i Slite samhälle. Detta på grund av verksamheten i och kring cementindustrin och trafik som för med sig kalkhaltigt damm.

Cementtillverkning bidrar även till utsläpp av andra luftföroreningar, såsom svavel och kvävedioxid. Det är därför viktigt att det föreslagna riksintresseutpekandet inte riskerar att leda till att någon eller några av miljökvalitetsnormerna för luft överskrids.

Konsekvenser för Slites utveckling

Slite har pekats ut som en ort med stor potential för befolkningstillväxt och utveckling i Region Gotlands Översiktsplan "Vårt Gotland 2040". Planen föreslår en expansion av samhället i nordlig riktning genom nya bostadsområden, samtidigt som centrala delar ska förtäta med både bostäder och icke-störande verksamheter.

Ett beslut om att utpeka cementindustrin i Slite som ett riksintresse för industriell produktion kan påverka möjligheterna att utveckla nya bostadsområden och att förtäta befintliga delar av samhället. Det är därför viktigt att säkerställa att industrins markanspråk och miljöpåverkan inte omöjliggör bostadsutvecklingen eller försvårar en långsiktig planering av samhället. För att Slite ska kunna utvecklas på ett hållbart sätt krävs även en väl fungerande infrastruktur, där trafiksäkerhet och tillgänglighet för gång- och cykeltrafik behöver prioriteras. **Särskilt viktigt är att säkerställa trygga förbindelser till samhällsviktiga funktioner som Solklintsskolan och idrottshallen i södra Slite samt att säkerställa att bullernivåerna inte överskrids**, så att industrins behov inte begränsar möjligheterna att skapa en trygg och inkluderande boendemiljö.

Tillväxtverket menar att området är särskilt lämpligt lokaliserat baserat på närheten till fyndighet och hamn, men fabriksområdet är också lokaliserat centralt i tätorten Slite. I värdebeskrivningen anges felaktigt att fabriken är lokaliserad norr om tätorten Slite, men en stor del av samhället är beläget norr om fabriksområdet där det finns bostäder, småbåtshamn och badplats.

Region Gotland anser vidare att kartunderlaget som redovisar det tänkta riksintresseområdets utbredning bör förtydligas. Det framgår exempelvis inte med

tydlighet om anslutande vägar ingår eller ej i det tänkta området, eller om avgränsningen på annat sätt skiljer sig från den nuvarande utbredningen av riksintresset för mineral. Det framgår inte heller huruvida en geografisk precisering av tidigare utpekade riksintressen för mineral (SGU) kommer att göras som konsekvens av detta kommande utpekande. Om detta inte görs kommer de båda riksintresseområdenas avgränsningar att överlappa varandra.

Det saknas i underlaget även en tydlig beskrivning av Tillväxtverkets bedömning av industriproduktionens långsiktiga utveckling utifrån det faktum att kalkstensfyndigheterna är en ändlig resurs.

Konsekvenser för norra Gotlands utveckling

Förslaget att peka ut cementfabriken i Slite som riksintresse kan påverka norra Gotlands utveckling på flera sätt. Området har stor utvecklingspotential, särskilt i skolorterna Slite, Fårösund och Lärbro, som kan växa genom bostadsutbyggnad och förbättrad infrastruktur. Området har även viktiga naturvärden, vilket skapar förutsättningar för hållbar turism och naturvård, där en ny nationalpark vid Bästeträsk kan stärka besöksnäringen.

Cementproduktionen behöver balanseras mot dessa behov. Ökade transportflöden från fabriken kräver att infrastrukturen utvecklas för att stödja både industri och turism utan att skada lokalsamhällena och naturen. För att säkerställa en hållbar samhällsutveckling betonar Region Gotland vikten av att beakta de långsiktiga behoven och möjligheterna för Norra Gotland i beslutet om riksintresse.

Sammanfattningsvis instämmer Region Gotland i den lokala cementproduktionens samhällsviktiga betydelse, men anser samtidigt att det är av stor vikt att ett kommande beslut om nytt riksintresse inte leder till oönskade konsekvenser för norra Gotlands och Slite samhälles långsiktiga utveckling. Följande aspekter behöver därför tydligare belysas i underlaget till beslut:

- Miljö- och hälsokonsekvenser utifrån riktvärden för buller och luft.
- Konsekvenser för samhällsutvecklingen på norra Gotland.
- Konsekvenser för bostadsutveckling och förtätning i Slite samhälle.
- Konsekvenser för infrastruktur och trafiksäkerhet i Slite samhälle.
- Tydligare redovisning av geografisk avgränsning av utpekande, samt konsekvenser i relation till tidigare utpekade riksintresseområde för mineral.

Länsstyrelsen framhåller att syftet med förslaget inte är att utöka eller förstärka riksintresseanspråken i området. Samtidigt framstår det tydligt av Tillväxtverkets förslag till värdebeskrivning att riksintresseanspråket konkurrerar med och kan ha en negativ inverkan på kommunala, regionala och allmänna intressen som Region Gotland på olika sätt bevakar eller ansvarar för.

Riksintresseanspråkets omfattning avser konkurrens om mark- och vattenområden inom och utanför anläggningarnas område. Den industriella produktion som riksintresseanspråket avser drivs av en privat aktör. Det är viktigt att den privata näringsverksamheten med stöd av riksintresset inte medges få otillbörlig fördel vid prövning, eller överprövning, i samband med olika typer av myndighetsutövning. Vidare framhåller Region Gotland att det är av väsentlig betydelse att riksintresset inte motverkar en hållbar samhällsplanering och utveckling av Slite samhälle, särskilt då näringsverksamheten i dess nuvarande omfattning redan har svårighet att tillgodose de krav som ställs på verksamheten avseende bland annat buller och

miljökvalitetsnormer för luft och vatten. Näringsidkaren har även, i dialog med Region Gotland, framfört behov om tillkommande bostadsbebyggelse för att möta verksamhetens behov.

Förslaget till riksintresse omfattar mark som Region Gotland äger och där Region Gotland och-/eller tredje part, med Region Gotlands medgivande, äger ledningar för samhällsviktig infrastruktur. Det är väsentligt för Region Gotland att rådigheten över berörd infrastruktur, och möjligheten att förnya densamma, inte påverkas av riksintresset.

Ett beslut om att utpeka ett industriområde i Slite som riksintresse för industriell produktion kan få långtgående konsekvenser för den kommunala infrastrukturen, särskilt vad gäller gatunät och transporter inom/i hela Sliteområdet. Det finns också potentiella juridiska intressekonflikter mellan lagstödet för riksintressen enligt miljöbalken (3 kap. 8 §) och kommunens befogenheter att reglera trafik enligt trafikförordningen (1998:1276).

Enligt miljöbalken 3 kap. 8 § ska områden av riksintresse för industriell produktion skyddas mot åtgärder som påtagligt försvårar dess avsedda ändamål. Det innebär att kommunala beslut, exempelvis trafikregleringar, som kan hindra industrins transporter kan ifrågasättas utifrån detta skydd. Samtidigt ger trafikförordningen (1998:1276) kommunen rätt att reglera trafik av miljö-, säkerhets- och framkomlighetsskäl, exempelvis genom hastighetsbegränsningar och viktrestriktioner för att minska olycksrisken, miljözoner och genomfartsförbud för att skydda boendemiljö och luftkvalitet samt prioritering av kollektivtrafik och gång- och cykelbanor, vilket kan påverka vägkapaciteten för industriell trafik. Om kommunen inför trafikregleringar som påverkar industrins transportmöjligheter kan detta leda till juridiska prövningar om åtgärderna påtagligt försvårar för riksintresset.

Detta riskerar att skapa en konflikt mellan behovet av att säkerställa industrins transportmöjligheter och kommunens ansvar att upprätthålla en fungerande och säker trafikmiljö i Slite. Det är därför avgörande att det i den fortsatta planeringen görs en noggrann avvägning mellan riksintresset och lokala samhällsintressen, inklusive kommunens befogenheter att reglera trafiken för säkerhet, miljö och framkomlighet.

Den del av Storgatan i Slite som går genom fabriksområdet berörs av förslag om riksintresse. Vägområdet är i gällande detaljplan, 09-OTH-593, utlagd som allmän platsmark för gata med kommunalt huvudmannaskap. Vägen ägs och driftas av Trafikverket och det pågår en process om indragande av allmän väg för ett överlämnande av drift och underhåll till Region Gotland. Riksintresset får inte motverka att Region Gotland kan fullgöra sitt lagstadgade ansvar som huvudman för allmän plats inom planområdet.

Gränsen till förslaget i den geografiska preciseringen på karta är grov och det är inte möjligt att utröna huruvida tillfartsvägarna Skolgatan och Apoteksgatan som leder till Region Gotlands hamnområde, inom fastigheten Gotland Othem Slite 4:18, och Apotekskajen berörs. Vidare omfattas del av Region Gotlands hamnområde av preciseringen. Varför området ingår i preciseringen framgår inte och detta bedöms kunna begränsa handlingsfriheten vid nyttjande av Region Gotlands hamnområde. Det kan heller inte uteslutas att förslaget till precisering innebär en begränsning för utveckling av Region Gotland hamnverksamhet i Slite och därmed även möjligheter till regional utveckling inom ramen för allmänna intressen. Tekniska nämndens

arbetsutskott **framhåller** att begränsning av Region Gotlands hamnområde inte kan godtas.

Region Gotland anser att förslaget till utpekande av riksintresseområdet ytterligare förstärker vikten av att upprätthålla samhällsviktiga funktioner såsom transport- och logistikflöden, hamnverksamhet, vattenförsörjning och elförsörjning. Region Gotland spelar en central roll i att säkerställa många av dessa funktioner. Riksintresset innebär möjlighet att stärka det civila försvaret samtidigt som det innebär ökade krav på Region Gotlands beredskapsplanering.

Ur ett beredskapsperspektiv har Region Gotland en förhoppning om att ett utpekande av riksintresse för det civila försvaret, inom det aktuella området, skulle kunna ge positiva effekter för det gotländska samhällets tillgång till en redundant elförsörjning och en bibehållen transportkapacitet till och från ön vid en framtida kris- eller beredskapssituation. I och med ett riksintresse-utpekande kan resurser och leveranser prioriteras till Heidelberg Materials verksamhet. Men samtidigt finns det gemensamma försörjningsberoenden med andra samhällsviktiga verksamheter inom Region Gotland. För att upprätthålla alla delar av det civila försvaret och undvika att uthålligheten hos andra samhällsviktiga verksamheter påverkas negativt, krävs ett helhetsperspektiv **som också hanterar möjliga effekter av företagets ägarbild och hemvist.**

För att föreslaget riksintresse ska ge positiva effekter för den lokala beredskapen på Gotland, anser Region Gotland att det behöver säkerställas att åtgärden bidrar till att upprätthålla logistik och funktionalitet för civilsamhället på Gotland. Det betyder i klartext att den planerade utökningen av överföringskapacitet för el mellan Gotland och fastlandet, verkligen byggs och att den dessutom medför tillräcklig reservkapacitet vid störning eller avbrott samt att lösningar för att säkra robust civil logistik kommer på plats. **Det är av yttersta vikt att förutsättningarna för Region Gotland, att uppfylla sitt lagstadgade beredskapsansvar, inte påverkas negativt av föreslaget riksintresseutpekande när det gäller fördelning av tillgängliga resurser. Det får inte innebära en risk för att exempelvis el och bränslen, vid en samhällsstörning, styrs till cementtillverkningen framför det civila samhällets behov.**

Region Gotland vill också lyfta farhågor rörande miljö- och hälsomässiga aspekter av ett utpekande av området som ett riksintresse. Om produktionen i kristid och tider av elbrist skulle prioriteras så högt att den ges tillstånd att drivas utan givna miljövillkor så äventyras livsmiljön på Gotland genom oacceptabelt stor påverkan på luft och vatten och om den på grund av elbrist får drivas utan planerad CCS-anläggning skulle detta innebära oacceptabelt stora klimatpåverkande utsläpp.

Inför planerad byggnation av cementindustrins anläggning för koldioxidavskiljning, 2027-2030 står Slite inför en mer eller mindre temporär dubblering av samhällets invånarantal, vilket gör att samhället också måste beredas utrymme att växa.

Region Gotland föreslår att följande del av Tillväxtverket text i värdebeskrivningen utgår eller omformuleras: *"Fabriken levererar även stora mängder elenergi och fjärrvärme från den överskottsvärme som bildas."* Den nya anläggningen kommer att kräva extern tillförsel av stora mängder el och använda all tillgänglig överskottsvärme. Redan idag ger interna elleveranser bara omkring 5 % av fabriksanläggningens nuvarande elbehov och ungefär 10 % av anläggningens interna värmebehov återvinns som fjärrvärme med mera till externa kunder.

Det bör också påpekas att såväl markområde som produktionsanläggning och utlastningshamn ägs av en utländsk företagskoncern som är en av världens största cementtillverkare. I det sammanhanget är det av stor vikt att säkerställa att företagets koncernledning i ett tänkt framtida krisläge, tar ansvar för verksamhetens fortsatta drift och har en ambition och vilja att verka tillsammans med övriga aktörer inom det gotländska samhället.

Region Gotland vill slutligen invända mot att Tillväxtverket valt att inte inkludera Region Gotland bland de remissinstanser som getts möjlighet att yttra sig i ärendet. Det är oacceptabelt att Region Gotland såsom både en region och kommun med ansvar för bland annat regional utveckling, beredskapsfrågor och samhällsplanering inom och i anslutning till det aktuella området, inte ges möjlighet till en direkt dialog med remissmyndigheten i fråga.

Beslutsunderlag

Regionstyrelsen 2025-03-22, (RS§xx)

Miljö- och byggnämnden 2025-03-06 (MBNAU §21)

Tekniska nämnden 2025-03-13 (TNAU §59)

Regionstyrelsen

Meit Fohlin
Ordförande Regionstyrelsen

Stefan Hollmark
Regiondirektör